

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Riigiteaduste instituut

Keir Tetsmann

**Naiste paiknemine valimisnimekirjades ja selle mõju valituks
osutumisele: 2011. ja 2015. aasta riigikogu valimisnimekirjade võrdlus**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
/Keir Tetsmann/

SISUKORD

TABELID	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1 Eesti valimissüsteemi koostisosad	7
1.2 Sooline võrdõiguslikkus	8
1.3 Naiste osaluse ja esindatuse tähtsus	9
1.4 Naiste poliitilist esindatust mõjutavad tegurid	10
2. NAISTE PAIKNEMINE VALIMISNIMEKIRJADES JA SELLE MÕJU VALITUKS OSUTUMISELE	11
2.1 Andmed ja meetodid	12
2.2 2011. ja 2015. Riigikogu valimistulemused	12
2.3 Andmete võrdlus ja analüüs: Üleriigilised valimisnimekirjad	13
2.4 Andmete võrdlus ja analüüs: Piirkondlikud nimekirjad	15
2.5 Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes	17
2.6 Esinumbriid ja valituks osutumine	18
3 KÜSITLUS	24
4. TULEMUSED	30
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	33
KASUTATUD KIRJANDUS	35
LISA	38

TABELID

Tabel 1. Riiklikud nimekirjad, naiste ja meeste kohtade jaotused nimekirjades: 2011/2015	14
Tabel 2. Riigikogu valimised, piirkondlikud nimekirjad, naiste ja meeste kohtade jaotused nimekirjades: 2011/2015	16
Tabel 3. Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes (2011)	17
Tabel 4. Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes (2015)	18
Tabel 5. Piirkondlikus nimekirjas esinumbritena paiknenud naiste valituks osutumine/mitteosutumine (2015)	19
Tabel 6. 2011. ja 2015. aastal riigikokku pääsenud naiskandidaatide kogutud hääled	20
Tabel 7. Riigikokku pääsenud naiskandidaatide kohad üleriiklikus ja piirkondlikus nimekirjas (2011)	22
Tabel 8. Riigikokku pääsenud naiskandidaatide kohad üleriiklikus ja piirkondlikus nimekirjas (2015)	23
Tabel 9. Küsitluse põhjal leitud olulised tunnused valituks osutumisel	30

SISSEJUHATUS

On teada, et tänapäeva poliitmaastikul on naised meestega võrreldes vähemuses, seda ka valimistel valituks osutumise puhul. Näiteks võib selle kohta tuua UN Women organisatsiooni poolt koostatud statistika, mis igal aastal kaardistab naiste osakaalu parlamentides üle maailma. Eesti baseerub selle statistika andmeil maailmas 138. järjestatud riigist 71. kohal, ning naiste osakaal parlamendis on 19,8% (iKnow Politics 2015). Sama uuring uurib ka naiste osakaalu ministri positsioonidel üle maailma. Selles kategoorias jääb Eesti 60. kohale ning naiste osakaal ministrite seas on 13.3% (iKnow Politics 2015).

2011. aasta riigikogu valimistel osales kokku 789 kandidaati, kellest vaid 146 olid naised (Vabariigi Valimiskomisjon 2011). Naiste vähese osaluse põhjuseks on pakutud mitmeid asjaolusid: naiste vähene osatähtsus erakondades ja selle juhtorganeis, naiste vähene osatähtsus valimisnimekirjades, valimisseadused, naiste endi tagasihoidlikkus (Raitviir 2002). Samuti on erinevaid põhjuseid pakutud välja sellele, miks üsna vähesed naised valimistel valituks osutuvad. Ühe võimaliku põhjusena tuuakse välja soo seost häälte arvuga ning naiste paiknemist valimisnimekirjades. Näiteks on Tiina Raitviir oma töös välja pakkunud, et probleemi taga on valimisnimekirjad, mille esinumbrid on tihti pigem mehed (Raitviir 2002). Probleem on natukene väiksem piirkondlikes nimekirjades, kus esinumbrite seas on naised enamasti rohkem kui üleriiklikes nimekirjades. Sellega seoses võib tuua välja veel ühe uurimuse, kus kirjeldatakse postkommunistlikes riikides valitsevat probleemi. 2003. aastal Sheri Kunovich'i koostatud uurimus toob välja, et postkommunistlike riikide valijatele on valimisnimekirjades kandidaadi järjekord olulisem kui arenenud demokraatiates (Kunovich 2003: 274). Kuna taolistes riikides on valijate kogemus demokraatlike valimistega väike, siis valitakse tihti just nimekirjas eespool asuvat kandidaati, sest usaldatakse erakondi ja nende valikuid esinumbrite suhtes (Kunovich 2003:276). Ühe uurimuse kohaselt on leitud, et juhul kui nais- ja meeskandidaadid paiknevad valimisnimekirjas sarnastel kohtadel, siis on valimistel saavutatud tulemused pigem võrdsed (Krennerich 2009). Nagu eespool mainitud, siis esinumbrid on enamasti pigem mehed, mis jätab naiskandidaadid veidi halvemasse positsiooni. Enamikel valimistel

on naised pigem nimekirja lõpuosas või ka keskel kuid harvem esinumbrite seas (Kostadinova 2007). Eesti võrdõigusvolinik toob välja, et naiste esindatus riigikogus on suuresti erakondade endi teha: valimiste eel nimekirju koostades tuleks tähelepanu pöörata naiste ja meeste võrdsele osakaalule nimekirjades (Sepper 2014). Kas naiste paiknemine valimisnimekirjas mõjutab nende valituks osutumist? Kui suure osa esinumbritest moodustavad naised 2015. aasta riigikogu valimiste valimisnimekirjades? Kas võrreldes 2011. aastaga on valimisnimekirjad muutunud nii-öelda naistesõbralikumaks? Neile küsimustele soovib autor leida antud bakalaureusetöös vastuse. Tundub justkui oleks tehtud mitmeid samme selle suunas, et sooline võrdõiguslikkus oleks tagatud ning paraneks aastast-aastasse. Näiteks 2012. aasta novembris allkirjastati erakondade esindajate ning Eesti Ettevõtlike Naiste assotsiatsiooni koostöömemorandum, milles on välja toodud, et “naiste ja meeste võrdsem esindatus nii erakondade üleriiklikes kui ka kohalike volikogude valimisnimekirjades tagab võrdsed võimalused kandideerimaks esindusorganitesse” (Sepper 2013). Sepper nendib, et memorandumile kirjutasid alla kõikide suuremate erakondade esindajad kuid niinimetatud tõmbluku nimekirju on erakonnad kasutanud siiski vaid üksikutel juhtudel.

Uurimisküsimused: 1) Kuidas on naiste paiknemine valimisnimekirjades, nii piirkondlikes kui ka üleriigilistes, muutunud 2011. ja 2015. aasta võrdluses? 2) Kas paiknemine valimisnimekirjas mõjutab valituks osutumist? 3) Kuidas suhtuvad naiskandidaadid ise valimisnimekirjades paiknemisse ning selle olulisusse/mitteolulisusesse?

Hüpotees – Naised paiknevad üleriigilistes valimisnimekirjades pigem madalamatel positsioonidel, mis omakorda mõjutab ka naiste valituks osutumist ning toob kaasa naiste vähese esindatuse riigikogus. Kuna esinumbriteks on seni pigem olnud mehed, siis seab see naised halvemasse olukorda, sest inimesed kalduvad valima pigem erakondade esinumbreid.

Käesoleva bakalaureusetöö tulemuste põhjal võib väita, et naiste paiknemine valimisnimekirjades on liikunud paremuse poole ning rohkem naisi paikneb kõrgematel kohtadel. Valituks osutamisel peavad naiskandidaadid ise oluliseks pigem eelnevat kogemust ja silmapaistvust oma töös kui paiknemist nimekirjas kuid samas ikkagi ka nimekirjas paiknemine mängib tähtsat rolli.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Teoreetilised lähtekohad antud töös pärinevad peamiselt Eesti Vabariigis kehtivatest soolise võrdõiguslikkuse seadustest ning erinevate autorite uuringutele, mis kirjeldavad naiste poliitilise esindatuse olulisust ning seda mõjutavaid tegureid (Allik 2011; Kunovich 2003; Eesti Naisühenduste Ümarlaud jt.).

1.1 Eesti valimissüsteemi koostisosad

Eesti riigis kehtib proportsionaalne valimissüsteem, millega kaasneb avatud ning suletud nimekirjadega nimekirjasüsteem.

Proportsionaalne valimissüsteem – põhimõtteks on see, et vastavalt valijate antud häältele kujuneb proportsionaalselt kohtade jaotus riigikogus. Näiteks kui erakond saab 25% häältest, siis saab ta umbkaudu 25 kohta esinduskogus (Saarts; Kalev 2011: 294).

Avatud valimisnimekirjade süsteem – avatud valimisnimekirja korral on valijal võimalus nimekirja sees valida, millise kandidaadi poolt ta hääletab. Lõpptulemusel saab oluliseks kandidaadi kogutud häälte arv, mitte tema koht nimekirjas. Kokkuvõtvalt tähendab see, et valituks osutaja otsustab valija, mitte erakond (Saarts; Kalev 2011: 290).

Suletud valimisnimekirjade süsteem – Selle süsteemi puhul on kandidaadid erakonna poolt järjestatud ning valija hääletab terve erakonna nimekirja poolt. Suletud nimekirjade puhul osutuvad valituks enamasti vaid need, kes on nimekirja eesotsas, ehk siis määrav on erakonna otsus nimekirja koostamisel, kes on eespool ning kes mitte (Saarts; Kalev 2011: 290).

Eesti puhul on asi üsna keeruline, sest kasutusel on **poolsuletud nimekirjade süsteem**, mis on nii-öelda segu kahest eelnevast nimekirjasüsteemist. See tähendab, et valija saab hääletada nimekirjade siseselt üksikute kandidaatide poolt, kuid kandidaadi kogutud häälte kõrval on oluline veel tema koht nimekirjas (Saarts; Kalev 2011: 291). Seetõttu on suurem võimalus valituks osutada just neil, kes on nimekirjas eespool. Antud süsteemi on mitmed autorid analüüsinud ning ühe huvitava käsitluse pakub siinkohal välja Mirjam Allik. Ta väidab, et selline valimissüsteem annab hea võimaluse vaadelda, kes tegelikkuses ei poolda naiste valituks osutumist – kas valijad või erakonnad (Allik 2011). Ühest küljest on

valijatel võimalus valida või mitte valida naiskandidaate avatud nimekirjade puhul. Teisest küljest on erakondadel võimalus panna rohkem naisi nimekirjade etteotsa, et suurendada nende valituks osutumise võimalust (Allik 2011).

1.2 Sooline võrdõiguslikkus

Valitud teema uurimine on kindlasti oluline juba seetõttu, et meie riigis on kehtiv soolise võrdõiguslikkuse tagamise poliitika, mis ajendab tagama võrdseid võimalusi kõigile olenemata soost. Eesti riik kui demokraatlik riik peab tagama demokraatia toimimise kõigis valdkondades. Üheks demokraatliku ühiskonna indikaatoriks peetakse ka naiste esindatust poliitikas (ENÜ 2014). Naiste esindatuse kriitiliseks massiks peetakse 30%-ilist esindatust (ENÜ 2014). Kriitiline mass tähendab, et see on vajalik esindushulk selleks, et esindajad suudaksid muuta poliitilist kultuuri, käia välja uusi ideid erinevatest valdkondadest ning naiste puhul, et saaks kaitstud ka naiste huvid ja vaatenurgad.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on kehtestatud seaduse eesmärk tagada Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenev võrdne kohtlemine ja meeste ning naiste võrdõiguslikkuse edendamine. Samuti on sooline võrdsus käsitletud kui põhiline inimõigus ning üldine hüve, mis peaks kehtima kõigis ühiskonnaelu valdkondades. (SoVS 2004). Sotsiaalministeerium on oma kodulehel defineerinud soolise võrdõiguslikkuse kui inimõiguste, avaliku hüve ja demokraatia küsimuse. ”Kaasaegse inimõiguste kontseptsiooni kohaselt nähakse ühiskonna soolises kihistumises mitte ainult barjääri tasakaalustatud inimeste arengule, vaid ka inimõiguste rikkumist. Demokraatia ja majanduse arengu eelduseks on, et indiviididel on võrdsed võimalused end ühiskonnas teostada soost sõltumata.“ (ENÜ 2014).

Eesti näitel on soolise võrdõiguslikkuse tagamine mingis mõttes ka kohustus, sest sidudes end erinevate rahvusvaheliste organisatsioonidega, seob riik end ka mitmete kohustustega. Näiteks on Eesti ühinenud ÜRO konventsiooniga naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimiseks 1991. aastal (ENÜ 2014). Liitudes Euroopa Liiduga, tuli Eestil samuti nõustuda EL-s kehtestatud põhiväärtustega, millest üks on naiste ja meeste võrdsuse tagamine. Euroopa Liidu liikmesriikidelt oodatakse sugudevahelise võrdsuse tagamist kõigis valdkondades ning keelustamist diskrimineerimisele soo alusel. Selle kinnitamiseks, on EL-u liikmesriigid võtnud vastu Soolise võrdõiguslikkuse Euroopa pakti, millega kaasnevad ka soolise võrdsuse mõõtmise indikaatorid (Eesti naisuurimus- ja teabekeskus,

2011). 2013. aasta andmeil on Eesti Euroopa Liidu võrdõiguslikkuse indeksi järgi 14. kohal. Halvimad näitajad Eesti puhul asuvad poliitilise ning majandusliku võimu valdkonnas (Gender Equality Index Report 2013).

1.3 Naiste osaluse ja esindatuse tähtsus

Nagu ka eelpool mainitud, siis demokraatlikus ühiskonnas on väga oluline, et kaasatud oleksid kõik ühiskonna liikmed, nii tagatakse kõigi huvide kaitsmine ja esindatus. Siinkohal ongi oluline, et esindatud saaksid ka naiste huvid ja vaatenurgad. Demokraatia olulisust, mis järgib võrdse esindatuse põhimõtteid, saab kaitsta mitmete argumentidega. Eesti Naisteühenduste Ümarlaud on välja toonud neli olulist argumendigruppi: väited, mis põhinevad võrdsusel ja õiglusel; väited, mis põhinevad demokraatial; väited, mis põhinevad konkreetsetel tulemustel, mida naiste suurenenud osalus kaasa tooks; väited, mis põhinevad naiste huvidel (ENÜ 2014).

Rääkides võrdsusest ja õiglusest, siis on oluline, et naiste ja meeste osalus oleks tasakaalus, ning et mõlema grupi esindajatel oleks piisavalt “tugev hääl”. Seda juba seetõttu, et poliitikas osalemise õigus on käsitletud kui meeste ja naiste põhiline inimõigus ning seda peab ka praktikas ellu viima (ENÜ 2014). Liitudes Euroopa Liiduga, on selle liikmesriigid võtnud endale teatava kohustuse tagada sooline võrdõiguslikkus nii oma riigi tasandil kuid ka Euroopa tasandil (ENÜ 2014).

Otsides põhjendusi demokraatia olemusest, siis on selge, et naiste ning meeste võrdne osalemine on üheks kaasaegse demokraatia osaks. Kui üks ühiskonna grupp ei ole demokraatlikus ühiskonnas piisavalt esindatud ning nende seisukohad ei jõua avalikkuse ette, siis võib seda käsitleda kui demokraatia defitsiiti. Demokraatliku valitsemisvormi puhul on oluline, et inimesed, keda otsused puudutavad, oleks otsustusprotsessi kaasatud ning et neil oleks võimalus esitada oma seisukohti ja nägemusi.

Eesti Naisteühenduste Ümarlaud on veel välja toonud argumendid teemal, kuidas sooline võrdsus tõstab poliitikate väljatöötamise kvaliteeti. Peamisena tuuakse välja, et naiste võrdne osalemine viib omakorda selleni, et esile kerkivad uued küsimused ja teemad, sest erinevad ühiskonnaliikmed tajuvad probleemidena erinevaid asju. Näitena võib tuua töö- ja eraelu ühitamise küsimusi. Näiteks kuidas lapse kõrvalt siiski tööl käia või vastupidi,

kuidas saada hakkama lapse kõrvalt tööst puhates. Sellised küsimused on enamasti probleemiks just naistel ning seetõttu oskavad nad tuua ka mitmeid argumente ja värskeid ideid antud teema kohta ning panna mõistma, et see ei ole vaid eraasi vaid peaks olema ühiskonna mure tervikuna (ENÜ 2014).

Viimaste argumentide seas on välja toodud naiste huvide kaitsmine. Meeste ja naiste probleemid võivad mõneti vägagi erineda ning seega, kui naisi ei kaasata piisavalt otsustusprotsessidesse, võib juhtuda, et mõned probleemid, mis puudutavad pigem naisi, jäävad tähelepanuta. Näiteks probleemid, mis on seotud seksuaalsete ja reproduktiivsete õigustega ja naistevastase vägivallaga (ENÜ 2014). On selge, et nende teemade tõstatamine või lahenduste leidmine neile probleemidele, on keeruline kui ei ole kaasatud piisavalt osapooli, keda see kõige rohkem mõjutab.

Peamine olulisus naiste esindatuse ja kaasatuse puhul ongi see, et kõik ühiskonna liikmed saaksid sõna sekka öelda ja seda just otsustusprotsesside puhul. Ühe hea näitena võib tuua Swiss'i, Fallon'i ja Burgos'i 2012. aasta uurimuse, kus tuleb välja, et "kriitiline mass" on tööpoolest oluline ning mõjutab parlamendis arutatavaid teemasid. Nende uurimus jõudis järeldusele, et suurem naiste osakaal parlamendis tagab edukama tervisepoliitika riigis kuna naised keskenduvad antud teemale rohkem ning peavad seda olulisemaks ja oma osalusega muudavad selle teema oluliseks ka teiste liikmete jaoks (Swiss *et al.* 2012: 533). Paraku on peamiselt levinud ühiskonnas arusaamad, et poliitika ja sellega seonduv on justkui meeste ala, mis võib olla ka põhjuseks, miks naiste esindatus poliitikas on üsna kesine. Õnneks võib väita, et järjest enam on sellised arusaamad muutumises ning rahvaküsitlustel on välja tulnud, et üha enam soovitakse poliitikas näha ka naisi (Allik 2011).

1.4 Naiste poliitilist esindatust mõjutavad tegurid

Naiste poliitilist esindatust võivad mõjutada mitmed tegurid. Tihti räägitakse ammu levinud arusaamadest, mille kohaselt ei ole naiste koht poliitikas ning et poliitika on pigem mehine ja meeste ala. Nii mõneski valdkonnas on aja jooksul kujunenud teada-tuntud soorollid ja stereotüübid – üks neist on kindlasti see, et mehed on tavaliselt otsustajarollis ning pere ülalpidaja ja naine ja lapsed on ülalpeetavad. Selline arusaam on suureks takistuseks võrdõigusliku ühiskonna kujunemisel (Vask 2007: 23).

Naiste puhul võib poliitikasse astumine olla keeruline otsus. Enamasti peetakse naist koduhoidjaks ning perenaiseks, mis muudab üsna keeruliseks naiste eraelu ühitamise tööeluga. Seetõttu kaaluvad naised palju enam uute töökohtade vastuvõtmist ning uute väljakutsete vastuvõtmist kui mehed. Naised kardavad, et eralelu ja tööelu kooskõlastamine muutub keerukaks ning seda eriti sellisel alal nagu poliitika ja avaliku sektori töö (Voorhees; Skaggs 2015: 7).

Postkommunistliku taustaga riikide puhul võib välja tuua veel nimekirjades paiknemise olulisuse. Kuna kõnealustel riikidel on üsna väike kogemus demokraatlike valimiste vallas ning seetõttu puudub ka ühtsustunne kandidaatidega, siis tõenäolisemalt valivad inimesed kandidaate, kes asuvad valimisnimekirja eesotsas kuna usaldatakse pigem erakondi, kes on nimekirjad koostanud ning esinumbrid valinud (Kunovich 2003: 274). Postkommunistlike riikide puhul on muidugi taaskord kõne all naise roll ühiskonnas ning arusaam, et poliitika on meeste eriala. Samas aga toob Kunovich välja huvitava vaatenurga, mille kohaselt arenev kodanikuühiskond pakub naistele piisavalt võimalust osaleda otsustusprotsessides ning ühiskonna elus ilma et peaks kandideerima parlamenti, mistõttu naised eelistavad tegutseda pigem kodanikuühiskonna tasandil (Kunovich 2003: 276).

Ühe ideena, mis võiks aidata parandada naiste esindatust poliitikas, pakutakse välja ka seda, et rahvusvahelised organisatsioonid võiks naispoliitikuid ja kandidaate rohkem esile tõsta ning neile rohkem võimalusi anda, paigutades neid juhtivatele positsioonidele. Näitena võib pakkuda juhtivaid kohti ÜRO's, Euroopa Liidus ja mujal (Tripp; Kang 2008).

2. NAISTE PAIKNEMINE VALIMISNIMEKIRJADES JA SELLE MÕJU VALITUKS OSUTUMISELE

Nii mõnedki autorid on naiste vähest esindatust uurides välja pakkunud variandi, et viga on valimisnimekirjades, kus esikohad kuuluvad enamasti just meestele (Raitviir 2002). Nagu eelpool mainitud, siis Kunovich'i 2003. aasta uurimus postkommunistlike riikide kohta jõuab järeldusele, et sealsetes riikides on kandidaadi järjekord nimekirjas väga oluline ning valija lähtub tihti otsuse langetamisel kandidaadi positsioonist nimekirjas (Kunovich 2003). Eestis läbi viidud uuringu põhjal väidab Tavits, et naiskandidaadid paiknevad valimisnimekirjades keskmiselt neli kohta allpool, kui samade omadustega meeskandidaat

(Tavits 2010: 225). Tavits toob oma analüüsis välja, et kõrge paiknemine valimisnimekirjas aitab kaasa valituksosutumisele, ja kõrge koht üleriigilises nimekirjas saavutatakse tihti tänu eelnevale kogemusele ning kõrge koht piirkondlikus nimekirjas saavutatakse enamasti tänu tuntusele antud piirkonnas (Tavits 2010: 226). Seega kokkuvõttes saab antud artikli põhjal väita, et naiseks olemine ei mõjuta hääletasaaki või valituks osutumist otseselt kuid sugu võib valituks osutumist mõjutada justnimelt kaudselt, riiklike nimekirjade kaudu (Allik 2011).

2.1 Andmed ja meetodid

Käesolevas bakalaureusetöös läbiviidava analüüsi andmed, kus võrdluses on 2011. ning 2015. aasta riigikogu valimised, pärinevad Vabariigi Valimiskomisjoni andmestikest ning samuti Mirjam Alliku poolt kirjutatud 2007. ja 2011. aasta valimisi võrdlevast tööst (Allik 2011). Kirjatöö lõpuosas on välja toodud käesoleva bakalaureusetöö autori poolt koostatud küsimustik ning selle analüüs. Küsimustik viidi läbi 2015. aastal riigikogu valimistel valituks osutunud naiskandidaatide seas.

2.2 2011. ja 2015. Riigikogu valimistulemused

2011. aasta riigikogu valimised

Antud lõigus on tehtud ülevaade 2011. aasta riigikogu valimiste riiklikest ja piirkondlikest nimekirjadest, sealsest soolisest jagunemisest ning naiste ja meeste paiknemisest nimekirjades.

Vaadates 2011. aasta valimiste andmeid, siis sooline jagunemine valimistel üldiselt oli järgnev: kandidaate kokku oli 789, kellest 611 olid mehed ning 178 naised. Naiste osalusprotsent oli seega 22,5% (Vabariigi Valimiskomisjon 2011). Analüüsides nimekirju, siis riiklikus nimekirjas kohtadel 1.-10. (ehk siis esikohtadel) oli mehi 101 ning naisi 21. Esikohtadele on juurde arvestatud ka üksikkandidaadid, kes on antud analüüsis määratletud kui esinumbrid. Tagumistel kohtadel, ehk nimekirja lõpuosas (111.-125.), oli mehi 52 ja naisi 20. Kõige võrdsemalt olid kohad jaotatud 21.-30. kohtade seas, kus mehi oli 41 ning naisi 19, ehk mehi oli seal 2,16 korda rohkem kui naisi. Esinumbrate puhul oli mehi 4,81 korda rohkem kui naisi (Allik 2011).

Erinevused valimisnimekirjades on erinevad piirkondlikes ja üleriiklikes valimisnimekirjades. 2011. aasta valimistel oli mehi kandidaatide hulgas 3,4 ning piirkonna esinumbrite seas 5,7 korda rohkem kui naisi (Allik 2011). Võrreldes piirkondlike ja üleriiklike nimekirju, siis on leitav, et mehed pälvivad nii ringkondlikes kui ka riiklikes nimekirjades enamuse esikohtadest. Piirkondlikes nimekirjades on esikohal mehi 119, samal ajal kui naisi on esikohtadel vaid 21 (Allik 2011).

Valimistel pääses riigikokku 178-st naiskandidaadist 20, mis on 11,2%. Suurim riigikokku pääsenud naiste hulk oli Eesti Keskerakonnal, kelle 26 riigikogu liikmest 7 olid naised (Vabariigi Valimiskomisjon 2011).

2015. aasta riigikogu valimised

2015. aasta riigikogu valimistel osales kokku 872 kandidaati, kellest 635 olid mehed ja 236 naised. Naiste osalusprotsent on seega 27% (Vabariigi Valimiskomisjon 2015). Riiklikus nimekirjas oli esinumbrite seas (kohad 1.-10.) naisi kokku 33 ning mehi sealjuures 78. Ka siin on antud andmetesse juurde arvatud üksikkandidaadid, kes on määratletud kui esinumbrid. Üksikkandidaate oli kokku 11, neist 5 olid naised ning 6 mehed. Nimekirja lõpuosas (kohad 111.-125.) oli sooline jagumine järgnev: mehi oli 67 ning naisi 22. Vaadates 2015. aasta valimiste andmeid, siis suurim naiste osakaal on just nimelt esinumbrite seas.

2015. aasta valimistel pääses riigikokku 236-st kandideerinud naiskandidaadist 24, mis on ligikaudu 10,1%. Suurim riigikokku pääsenud naiste hulk oli Reformierakonnal, kelle 30 riigikogu liikmest 9 olid naised (Vabariigi Valimiskomisjon 2015).

2.3 Andmete võrdlus ja analüüs: Üleriigilised valimisnimekirjad

Et võrrelda 2011. ja 2015. aasta valimiste andmeid ja tulemusi, on antud töö autor sarnaselt Mirjam Alliku tööle (Allik 2011) koostanud võrdlevad tabelid, mis ilmestavad saadud tulemusi ning annavad numbrilise ülevaate naiste ja meeste paiknemisest valimisnimekirjades nii riiklikus kui ka piirkondlikus nimekirjas.

Kui võrrelda 2011. ning 2015. valimistel osalenud naiste osakaalu üldiselt, siis on see üsnagi märgatavalt tõusnud. 2011. aastal osales riigikogu valimistel 178 naist (22,5%) ning 2015. aastal 236 naist (27%). Naiste osaluse tõus on kaasa toonud tõusu ka naiste

paiknemises esinumbrite seas. 2011. aastal oli üleriiklike valimisnimekirjades kohtadel 1.-10. naisi 21 ja mehi 101, mis tähendab, et mehi oli 4,81 korda rohkem. 2015. aastal aga oli naisi esinumbrite seas 33 ning mehi 78, mis muudab olukorra proportsionaalsemaks: mehi oli sel aastal esinumbrite seas 2,5 korda rohkem kui naisi. Seega, 2011. ja 2015. aasta võrdluses, on naiste osakaal esinumbrite seas aastal 2015. tõusnud 2,31 korda.

2011. aasta üleriigilistes nimekirjades oli naisi kõige enam kohtadel 1.-10; 21.-30; 111.-125 – ehk naiste poolt olid hõivatud üsna eesmised kohad ning samuti ka kõige tagumised kohad. Tuues välja võrdlusena 2015. aasta andmed, siis enim naisi paiknes kohtadel 1.-40. ning samuti kohtadel 111.-125. Selle võrdluspildi põhjal võiks väita, et naiste jagunemine esinumbrite seas oli 2011. ja 2015. aastal üsna sarnane, kuid tegelikkuses on 2015. aasta nimekirjades naisi esinumbrite seas rohkem.

2011. aasta valimistel oli meeste osakaal võrdluses naistega kõige suurem kohtadel 1.-10. , kus erinevus oli 4,81 kordne. 2015. aastal aga, oli kõige suurem meeste osakaal võrdluses naistega kohtadel 51.-60., kus erinevus oli 5,7 kordne. Kuna naiste osalus üleüldiselt oli 2015. aasta valimistel suurem, siis on ka meeste ja naiste vahelised erinevused sel aastal märksa väiksemad kui nad olid 2011. aastal.

Tabel 1. Riiklikud nimekirjad, naiste ja meeste kohtade jaotused nimekirjades: 2011/2015

Riiklik järjekord	2011			2015		
	mehi	naisi	mehi : naisi	mehi	naisi	mehi : naisi
1.–10.	101	21	4,81	78	33	2,5
11.–20.	62	15	4,13	65	27	2,4
21.–30.	41	19	2,16	60	25	2,4
31.–40.	44	16	2,75	49	26	1,9
41.–50.	50	10	5	42	18	2,3

51.–60.	47	13	3,62	51	9	5,7
61.–70.	45	15	3	42	18	2,3
71.–80.	46	14	3,29	47	13	3,6
81.–90.	44	14	3,14	44	16	2,7
91.–100.	40	10	4	44	16	2,7
101.–110.	39	11	3,55	47	13	3,6
111.–125.	52	20	2,6	67	22	3,0
Kokku	611	178	3,43	636	236	2,7

Allikad: 2011. aasta andmed (Allik, 2011). 2015. aasta andmed (Vabariigi Valimiskomisjon 2015)

2.4 Andmete võrdlus ja analüüs: Piirkondlikud nimekirjad

Ka piirkondlike nimekirjade puhul on märgata naiskandidaatide arvu tõusu esinumbrite seas. Kui 2011. aastal oli esinumbrite hulgas 119 meest ja 21 naist, siis 2015. aastal on mehi esinumbrite seas 99 ning naisi 27. 2011. aastal oli seega meeste osakaal esinumbrite seas 5,67 korda suurem, 2015. aastal 3,7 korda suurem. Taaskord on esinumbriteks arvestatud ka üksikkandidaadid.

Ka teise koha osakaal naiskandidaatide seas on tõusnud. Kui 2011. aastal oli piirkondlikes nimekirjades teisel kohal naisi 22, siis seekordsetel valimistel oli teisel kohal naisi 41. Piirkondliku nimekirja põhjal võiks väita, et populaarsed kohad naiskandidaatidel on 1.-4. Sealt edasi naiste osakaal väheneb ning nimekirja lõpuosas on neid üsna vähe. Tuues võrdluseks 2011. aasta nimekirja, siis seelses järjekorras oli populaarseim koht naiskandidaatidel 6. koht. 6. kohal oli ka mees- ja naiskandidaatide suhe kõige võrdsem, mehi oli sellel kohal 1,9 korda rohkem kui naisi. Kusjuures esikoha puhul oli 2011. aastal mehi 5,67 korda rohkem. 2015. aasta nimekirjas oli kõige võrdsemini jaotatud 15. koht, kus nii naisi kui mehi oli võrdselt 3. Veel oli üsna võrdselt naisi ja mehi teisel kohal, mehi oli sel kohal vaid 1,5 korda rohkem kui naisi.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et võrreldes 2011. aastaga, on naiste osakaal esinumbrite seas tõusnud ka piirkondlikes nimekirjades ning märgata on võrdsemat seost mees- ning naiskandidaatide osakaalu puhul.

Tabel 2. Riigikogu valimised, piirkondlikud nimekirjad, naiste ja meeste kohtade jaotused nimekirjades: 2011/2015

Ringkonna järjekord	2011			2015		
	mehi	naisi	mehi : naisi	mehi	naisi	mehi : naisi
1.	119	21	5,67	99	27	3,7
2.	59	22	2,68	63	41	1,5
3.	52	21	2,48	71	21	3,4
4.	57	16	3,56	55	26	2,1
5.	57	15	3,8	57	21	2,7
6.	47	24	1,96	58	16	3,6
7.	53	13	4,08	55	17	3,2
8.	47	13	3,62	50	15	3,3
9.	43	10	4,3	39	19	2,05
10.	35	11	3,18	36	12	3
11.	16	3	5,33	15	9	1,66
12.	6	4	1,5	11	1	11
13.	8	2	4	8	4	2

14.	5	0	¥	10	2	5
15.	3	2	1,5	3	3	1
16.	4	1	4	6	0	¥
Kokku	611	178	3,43	636	236	2,7

Allikad: 2011. aasta andmed (Allik 2011); 2015. aasta andmed (Vabariigi Valimiskomisjon 2015).

2.5 Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes

2011. aastal oli kõige rohkem naiskandidaate esinumbrite seas üleriigilises nimekirjas Eesti Keskerakonnal ja piirkondlikes nimekirjades Sotsiaaldemokraatidel. Kõige vähem naisi esinumbrite seas üleriigilises nimekirjas oli Eesti Iseseisvusparteil, kellel ei olnudki ühtegi naiskandidaati esinumbrites, sama olukord kehtis ka piirkondlikus nimekirjas.

Tabel 3. Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes (2011)

Erakond	Naiskandidaate üleriiklikus nimekirjas kohtadel 1.-10.	Naiskandidaate piirkondlikus nimekirjas kohtadel 1.-10.
Erakond Eesti Kristlikud Demokraadid	3	4
Eesti Reformierakond	1	23
Isamaa ja Res Publica Liit	1	17
Eestimaa Rohelised	2	25
Vene Erakond Eestis	1	1
Eestimaa Rahvaliit	2	16
Eesti Keskerakond	5	31
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	1	38
Eesti Iseseisvuspartei	0	0

(Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon 2011).

Allpool koostatud tabelis on välja toodud 2015. aasta naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes. Üleriiklikes nimekirjades oli kõige rohkem naiskandidaate esinumbrite seas Sotsiaaldemokraatlikus erakonnas.

Tabel 4. Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erakondade lõikes (2015)

Erakond	Naiskandidaate üleriiklikus nimekirjas kohtadel 1.-10.	Naiskandidaate piirkondlikus nimekirjas kohtadel 1.-10.
Rahva Uhtsuse Erakond	5	10
Eesti Konservatiivne Rahvaerakond	0	30
Eesti Reformierakond	2	26
Isamaa ja Res Publica Liit	2	27
Eestimaa Rohelised	2	6
Eestimaa Ühendatud Vasakpartei	2	8
Eesti Vabaerakond	3	4
Eesti Keskerakond	5	30
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	6	39
Eesti Iseseisvuspartei	2	1

(Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon 2015).

Ka piirkondlikes nimekirjades oli kõige rohkem naiskandidaate Sotsiaaldemokraatidel, nimelt 39 naist. Kõige vähem naisi esinumbrite seas üleriiklikes nimekirjades oli Eesti Konservatiivsel Rahvaerakonnal ning piirkondlikes nimekirjades Eesti Iseseisvusparteil.

2.6 Esinumbriid ja valituks osutamine

Võttes vaatluse alla nimekirjade esinumbriid naiskandidaatide seas ning selle, kes neist ka riigikokku sai, siis suures plaanis võib väita, et kõik esinumbritena paiknenud kandidaadid ka valituks osutusid. Mõned erandid aga siiski eksisteerivad. Näiteks IRL-i üleriiklikus

nimekirjas 10. kohal paiknenud Kaia Iva, kes kogus 1684 häält, ei pääsenud Riigikokku. Küll aga pääses üleriiklikus nimekirjas 5. kohal paiknenud Maire Aunaste, kes kogus 679 häält. Piirkondlikus nimekirjas paiknes Kaia Iva teisel kohal ning Maire Aunaste esimesel kohal.

Järgnevalt on välja toodud piirkondlikes nimekirjades esinumbrina kandideerinud kandidaadid. Välja on toodud nende erakondade kandidaadid, kes pääsesid 2015. aastal riigikokku. Sealhulgas ka üksikkandidaadid. Juurde on märgitud kas kandidaat osutus valituks või mitte. Sellise määratluse alusel jäi sõelale 17 naiskandidaati. 17st kandidaadist, kes olid piirkondlikus nimekirjas kirjas esinumbrina, ei osutunud valituks 6 inimest, kelle hulgast 3 olid üksikkandidaadid.

Huvitav on siinkohal Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna näide. Sealsed kaks naiskandidaati: Mare Liiger ja Helle-Moonika Helme, kes mõlemad paiknesid piirkondlikus nimekirjas esinumbritena ning kogusid üsna arvukal hulgal hääli, ei pääsenud valituks. Mare Liiger paiknes üleriiklikus nimekirjas 15. kohal ja Helle-Moonika Helme 16. kohal. Piirkondlikes nimekirjades olid mõlemad naised paigutatud esinumbriteks. Küll aga pääses riigikokku näiteks Arno Sild, kelle häältesaak oli kordades väiksem, kui eelmainitud naiskandidaatide oma. Arno Sild paiknes üleriiklikus nimekirjas 4. kohal ning piirkondlikus nimekirjas 3. kohal. Arno Sild kogus 523 häält, sealjuures Mare Liiger 1924 ning Helle-Moonika Helme 2399 häält. Samuti pääses riigikokku Raivo Põldaru, kelle üleriiklik koht nimekirjas oli 6. ja piirkondlikus nimekirjas paiknes ta 2. kohal. Häält kogus Raivo Põldaru 919. Kahest naiskandidaadist vähem hääli kogusid ka riigikokku pääsenud Jaak Madison ja Uno Kaskpeit. Selle näite põhjal võiks väita, et paiknemine valimisnimekirjas võib riigikokku pääsemisel osutada määravamaks, kui kogutud hääled.

Tabel 5. Piirkondlikus nimekirjas esinumbritena paiknenud naiste valituks osutumine/mitteosutumine (2015)

Piirkondlikus nimekirjas esinumber	Osutus valituks: Jah/Ei
Mare Liiger (EKRE)	Ei
Keit-Pentus Rosimannus (REF)	Jah
Svetlana Ivnikskaja (Üksik)	Ei
Viktoria Ladõnskaja (IRL)	Jah

Ege Hirv (Üksik)	Ei
Helle-Moonika Helme (EKRE)	Ei
Urve Tiidus (REF)	Jah
Siret Kotka (KESK)	Jah
Yana Toom (KESK)	Jah
Mailis Reps (KESK)	Jah
Helmen Kütt (SDE)	Jah
Heli Koit (Üksik)	Ei
Marika Tuus-Laul (KESK)	Jah
Krista Aru (Vabaerakond)	Jah
Maire Aunaste (IRL)	Jah
Annely Akkermann (IRL)	Ei
Kadri Simson (KESK)	Jah

(Allikas: Vabariigi Valimiskogu 2015).

Siit edasi võikski püstitada küsimuse, et kas need, kes osutusid valituks, on ka need, kes said enim hääli? Enamasti see nii ka on, kuid analüüsides erinevaid hääletasaake, leiab ka mõningaid erandeid. Järgnevalt on toodud tabel riigikokku pääsenud naiskandidaatide hääletasaakidest aastatel 2011. ja 2015.

Tabel 6. 2011. ja 2015. aastal riigikokku pääsenud naiskandidaatide kogutud hääled

Riigikokku pääsenud naiste hääled 2011. aastal	Riigikokku pääsenud naiste hääled 2015. aastal
Kaja Kallas 7153	Yana Toom 11 573
Urve Palo 5875	Kadri Simson 5734
Yana Toom 4510	Keit Pentus-Rosimannus 5718
Ene Ergma 3873	Anne Sulling 4197
Kadri Simson 3854	Urve Tiidus 4114
Annely Akkermann 3257	Maris Lauri 4019
Heljo Pikhof 3270	Helmen Kütt 3816
Urve Tiidus 3123	Heidy Purga 3283
Marika Tuus 2976	Mailis Reps 2978

Mailis Reps 2639	Marika Tuus-Laul 2904
Laine Jänes 2211	Yoko Alender 2714
Kristiina Ojuland 2127	Siret Kotka 2557
Marianne Mikko 2093	Krista Aru 2530
Inara Luigas 1482	Liina Kersna 2386
Olga Sõtnik 1317	Heljo Pikhof 2042
Keit Pentus 1184	Urve Palo 2023
Kaia Iva 1064	Olga Ivanova 1946
Ester Tuiksoo 971	Laine Randjärv 1694
Reet Roos 848	Viktoria Ladõnskaja 1393
	Kersti Sarapuu 1164
	Külliki Kübarsepp 1032
	Maire Aunaste 676
	Terje Trei 557
	Monika Haukanõmm 450

(Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon).

2011. aasta nimekirjas on pea kõikide kandidaatide valimistulemused üle 1000 hääle. Silma jäävad aga näiteks Reet Roos, kes kogus 848 häält ning Ester Tuiksoo 971 häälega. Reet Roos paiknes üleriiklikus nimekirjas 21. kohal ning piirkondlikus nimekirjas 3. kohal. Ester Tuiksoo aga üleriiklikus nimekirjas 10. kohal ja piirkondlikus nimekirjas 4. kohal. Reet Roosiga samas erakonnas (IRL) kandideerinud Liisa-Ly Pakosta kogus aga näiteks 1414 häält, koht üleriiklikus nimekirjas oli 17. ja piirkondlikus nimekirjas 4. Kuid tema ei pääsenud riigikokku. Võrdluseks saab siinkohal tuua veel Natalia Malleuse näite, kes on samast erakonnast Ester Tuiksooga (KESK). Natalia Malleus kogus 1122 häält, üleriiklikus nimekirjas paiknes ta 70. kohal ja piirkondlikus nimekirjas 6. kohal ja vastupidiselt Tuiksoole riigikokku ta ei pääsenud.

2015. aasta nimekirjas jäävad silma Terje Trei 557 häälega, Maire Aunaste 679 häälega ja Monika Haukanõmm 450 häälega. Terje Treist märkimisväärselt rohkem hääli kogus näiteks tema erakonnakaaslane Vilja Savisaar-Toomast (2395 häält). Üleriiklikus nimekirjas paiknes Toomast 29. kohal ja piirkondlikus nimekirjas 4. kohal. Terje Trei üleriiklik koht oli 20. ja piirkondlik koht samuti 4. Maire Aunaste näide pälvis tähelepanu

juba eelpool, kus tema erakonnakaaslane Kaia Iva, kes olenemata sellest, et kogus rohkem hääli, riigikokku ei pääsenud. Monika Haukanõmme puhul kogus temast rohkem hääli näiteks erakonnakaaslane Merle Jääger, 986 häält, paiknedes üleriigilises nimekirjas kohal 24. ja piirkondlikus nimekirjas 2. kohal. Haukanõmme üleriigiline koht oli 6. ja piirkondlik koht 3.

Toodud näidete puhul võib väita, et valituks osutumisel on oluline roll kandidaadi paiknemisel nimekirjas. Valituks on enamasti osutunud ikkagi kandidaat, kes paikneb nimekirjas eespool – seda pigem just piirkondlikus nimekirjas. Alljärgnevalt on välja toodud riigikokku pääsenud naiskandidaatide kohad üleriiklikus ja piirkondlikus nimekirjas, aastatel 2011. ja 2015.

Tabel 7. Riigikokku pääsenud naiskandidaatide kohad üleriiklikus ja piirkondlikus nimekirjas (2011)

Kandidaat	Koht üleriiklikus nimekirjas	Koht piirkondlikus nimekirjas
Keit Pentus	3	1
Kaja Kallas	21	3
Urve Tiidus	24	2
Laine Jänes	18	1
Kristiina Ojuland	15	1
Yana Toom	67	4
Kadri Simson	2	1
Marika Tuus	36	1
Mailis Reps	4	1
Inara Luigas	8	2
Olga Sõtnik	6	2
Ester Tuiksoo	10	4
Ene Ergma	3	1
Annely Akkermann	34	2
Kaia Iva	23	2
Reet Roos	21	3

Urve Palo	4	1
Heljo Pikhof	16	1
Marianne Mikko	12	2
Helmen Kütt	44	2

(Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon)

Üldiselt võib väita, et valituks osutunute puhul on ühtse joonena märgata esinumbrina paiknemist. Seda siis kas üleriiklikus nimekirjas või piirkondlikus nimekirjas. Määravama tähtsusega tundub olevat paiknemine üleriiklikus nimekirjas. On mõned erandid, näiteks 2011. aastal Ester Tuiksoo, kelle piirkondlik koht on 4. kuid samas on ta esikümne seas üleriiklikus nimekirjas. Sama võib väita ka 2015. aasta kandidaatide kohta. Piirkondlikus nimekirjas neljandal kohal olev Terje Trei paikneb ka üleriiklikus nimekirjas üsna kõrgel – 20. kohal. Veel hakkab silma Yoko Alender, kes piirkondlikus nimekirjas on 4. kohal ja üleriiklikus nimekirjas 38. kohal, kuid osutus siiski valituks. Siinkohal tuleks märkida, et Alenderi puhul oli tegemist ka üsna märkimisväärse hääletesaagiga, nimelt õnnestus tal koguda 2715 häält. Tulemus on märkimisväärne seda enam, et kandidaat kandideeris riigikogu valimistel esimest korda.

Tabel 8. Riigikokku pääsenud naiskandidaatide kohad üleriiklikus ja piirkondlikus nimekirjas (2015)

Kandidaat	Koht nimekirjas üleriiklikus	Koht nimekirjas piirkondlikus
Keit Pentus- Rosimannus	6	1
Urve Tiidus	7	1
Heidy Purga	39	2
Liina Kersna	21	3
Maris Lauri	27	2
Laine Randjärv	16	2
Terje Trei	20	4
Anne Sulling	17	2
Yoko Alender	38	4

Marika Tuus-Laul	8	1
Kersti Sarapuu	12	3
Yana Toom	4	1
Kadri Simson	2	1
Siret Kotka	10	1
Olga Ivanova	16	2
Mailis Reps	6	1
Helmen Kütt	118	1
Urve Palo	2	2
Heljo Pikhof	3	2
Viktoria Ladõnskaja	35	1
Maire Aunaste	5	1
Krista Aru	3	1
Monika Haukanõmm	6	3
Külliki Kübarsepp	4	2

(Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon)

3 KÜSITLUS

Et saada teada naiskandidaatide enda arvamust nimekirjas paiknemise ning selle mõju kohta valituks osutamisel ja üldisest naiste olukorrast riigikogu valimistel, viis antud bakalaureusetöö autor läbi küsitluse 2015. aasta riigikogu valimistel valituks osutunud naiskandidaatide seas. Küsitlus oli veebipõhine ning koosnes kolmeteistkümnest küsimusest, millest mõned olid avatud ning teised suletud küsimused. Küsitlus saadeti laiali 23-le riigikokku pääsenud naiskandidaadile ning tagasi saadi 9 vastaja arvamused. Erakondadest olid esindatud: Reformierakond, Keskerakond, Vabaerakond, Isamaa ja Res Publica ning Sotsiaaldemokraadid. Reformierakonnast oli vastajaid kolm, Keskerakonnast kaks, Vabaerakonnast üks, IRL-ist kaks ning Sotsiaaldemokraatidest üks.

Esmalt paluti vastajatel enda poliitilist kogemust kategoriseerida ning neli naist määratlesid enda poliitilise tegevuse pikkuseks alla aasta kuni aasta ja ülejäänud viis on olnud poliitikas tegevad rohkem kui kümme aastat. Seega vastanutest olid eelnevalt riigikogus olnud

üheksast naisest viis. Küsimusele, kas ollakse rahul naiste esindatusega riigikogus, vastasid seitse, et ei ole rahul, ning ülejäänud kaks, et on rahul. Kuid küsides, kas ollakse rahul naiste esindatusega oma erakonna riigikogu fraktsioonides, olid vastused vastupidised: üheksast naisest seitse olid rahul naiste esindatusega oma riigikogu fraktsioonis, ülejäänud kaks ei olnud.

Küsitletavatelt uuriti, kas sooline esindatus riigikogus peaks olema kuidagi reguleeritud, ning kui peaks, siis kas pigem siduvate või soodustavate vahenditega. Vastused jagunesid enam vähem pooleks. Vastajatest neli arvasid, et sooline esindatus riigikogus ei peaks olema reguleeritud. Üks vastaja Keskerakonnast täpsustas, et piisab juba loodud erakonna sisemisest reeglistikust, kus üldnimekirja eesotsas on tõmbeluku printsiip ning nii saavad naised osa kompensatsioonimandaatidest. Vabaerakonna esindaja leiab, et konkreetset regulatsiooni ei ole vaja, ühiskond peaks ning võiks ise selleni areneda, et sooline esindatus riigikogus oleks küllaltki võrdne. Ülejäänud vastajad leidsid, et sooline esindatus peaks olema siiski reguleeritud, kuid ei pakutud välja konkreetseid variante või näpunäiteid, mis võrdsust soodustada võiks. Sotsiaaldemokraatide esindaja rõhutab, et on oluline, et kandideerimisel oleks nimekirjad koostatud mõlemaid sugusid arvestades.

Paludes vastajatel kirjeldada lühidalt, millist soolise esindatuse reguleerimist või vabalt kujunemist peetakse parimaks, siis vastused olid üsna erinevad. Reformierakonna esindaja leiab, et soolise esindatuse reguleerimisele võiks kaasa aidata see, kui erakond saab täismahus rahastust riigieelarvest vaid juhul, kui fraktsioonist kolmandik on naised. Mõlemad keskerakonna esindajad olid nõus, et soolist esindatust ei ole vaja reguleerida ja erakond annab juba praeguses olukorras võimaluse nii meestele kui naistele võrdselt, pannes neid võrdselt esinumbriteks nii üldnimekirjades kui ka ringkonna nimekirjades. Huvitava näitena võib välja tuua ühe vastaja arvamuse, et eraldi reguleerimist ei ole tarvis, küll aga oleks abiks kui naisi, kes otsustavad kandideerida, või kellel on soov teha midagi oma ühiskonna jaoks, toetataks rohkem – seda nii avalikult meedias kui ka mujal, näiteks positiivsete näidete ja edulugudega. Üsna sarnast arvamust jagas ka vabaerakonna esindaja, tuues välja variandi, et sooline esindatus peaks toimuma vabas kujunemises, läbi naise rolli üldise kasvu ja tähtsustamise, mis muudaks naiste osalemise poliitikas loomulikumaks ning suurendaks naiskandidaatide arvu. Sotsiaaldemokraatide esindaja toob välja nimekirjas

paiknemise olulisuse, viidates sellele, et erakonnad võiksid naisi just riiklikes nimekirjades rohkem esinumbrite sekka tõsta.

Ühe küsimusena küsimustikus küsiti osalejatelt nende hinnangut sellele, kas riigikogu kandidaadi paiknemine üleriigilises valimisnimekirjas (võimalikult kõrge asetus) on nende meelest oluline. Üheksast vastanust neli leidis, et ei ole oluline. Ühe põhjusena tuuakse välja see, et kuna järjestuse valivad nagunii erakonna liikmed, siis selles mõttes ei ole see oluline. Küll aga näeb selle näol toetust erakonna sees, mis samas on oluline. Teise põhjusena, miks võimalikult kõrge asetus üleriigilises valimisnimekirjas vastaja meelest oluline ei ole, tuuakse välja, et enamus parlamendi liikmeid valitakse pigem ringkonna nimekirjadest, mis jätab mulje, et võimalikult kõrge paiknemine ringkonna nimekirjas siiski on oluline. Üks IRL-i esindaja leidis aga, et paiknemine ei ole oluline vaid loeb kõige rohkem kandidaadi enda ettevõtlikkus ning silmapaistvus. Et see, kui paiknetakse nimekirja eesotsas, ei taga veel valituks osutumist, see võib olla küll soodustav tegur, kuid peamine on siiski isiku enda pealehakkamine ja töökus. Samas aga toob ta välja, et kandidaadid, kes on nimekirjas esimesel või teisel kohal, saavad erakonnalt ka rohkem toetust, seda näiteks juba reklaamimahu poolest, mis annab neile teatud mõttes eelise ja võimaluse rohkem silma paista. Saadud väidetele leidub vastajate seas aga ka vastuväiteid. Teine IRL-i esindaja on siiski arvamusel, et võimalikult kõrge asetus üleriigilises nimekirjas on vägagi soodustav tegur valituks osutumise puhul. Näiteks toob ta, et praegusel juhul pääsevad riigikokku pigem just mehed, kuna just nemad on üleriigilises nimekirjas pigem esinumbrite seas. Sotsiaaldemokraatide esindaja toob välja, et kõrge paiknemine on oluline ka seetõttu, et toob valimistel kaasa suuremat tähelepanu, mis omakorda on heaks eelduseks valituks osutumisele. Keskerakonna esindaja poolt toodi välja aga selline põhjendus, et kui nimekirja esinumbri on hoolega valitud ja sinna paigutatakse inimesi läbimõeldult, siis väheneb võimalus, et riigikokku pääsevad erinevad artistid ning inimesed, kes poliitikast tegelikult üsna kauged on. Ühe pooldava põhjusena tuuakse välja ka seda, et võimalikult kõrgest asetusest sõltub 20% riigikogu kohtadest, ehk kompensatsioonimandaatide jaotus.

Uurides, kuidas kujunes vastajate koht üleriigilises nimekirjas, siis laias laastus kujunes see kõigil küllaltki sarnaselt. Nimekiri pandi paika erakonna siseselt ning kandidaadid kinnitati hääletusega erakonnas. Huvitav on ühe IRL-i kandidaadi vastus, kes kandideeris esimest

korda ning on muidu üsna poliitikakauge inimene. Koht nimekirjas kujunes olenemata temast ning ta ei osalenud nimekirja koostamisel ega palunud endale kohta esikümnes. Saades teada, et ta ainsa naisena kandideerib esikümnes, siis palus ta end asendada mõne staažikama liikmega, kuid seda siiski ei tehtud. Siinkohal võib arvata, et erakonna eesmärk oli etteotsa seada keegi rahva seas väga tuntud, ning selle arvelt kindlaid hääli koguda. Seekord see siiski nii ei läinud ning tuntud nägu ei toonud loodetud tulemust.

Küsimusele, kas teie meelest oli esinumbrate seas piisavalt naiskandidaate, nii üleriiklikes kui ka piirkondlikes nimekirjades, vastati üsna üksmeelselt, et ei olnud piisavalt. Soovitakse näha rohkem naisi esinumbrate seas, et naiskandidaadid pälviksid rohkem tähelepanu. Veel uuriti vastajatelt, kas nende meelest lähtuvad Eesti valijad oma kandidaadi valikul kandidaadi soost. Üheksast vastajast kuus arvas, et ei lähtu, kaks vastajat arvasid et lähtuvad ning üks vastaja ei osanud kindlat vastust anda. Samas on huvitav välja tuua ühe IRL-i naiskandidaadi arvamus, kes leiab, et ei peaks nii väga järke ajama, kes on mees- ja kes naiskandidaat ning kus nad täpselt paiknevad. Oluline on siiski inimese enda ettevõtlikus ning see, et tehakse tööd ja nähakse vaeva selle nimel, et endale nime teha ja valijale silma jääda.

Ühe viimase küsimusena uuriti vastajatelt, kuidas nad hindavad oma õnnestumist valimistel ning mis aitas neil nende meelest õnnestuda ja mis osutus takistuseks. Üsna üksmeelselt pidasid kõik kandidaadid oma õnnestumist valimistel edukaks, kuna saavutati lõppeesmärk – pääs riigikogusse. Peamiseks edu toojaks peeti suhtlust valijatega ning suurt tööd oma valimiskampaania kallal. Oluliseks peeti ka varasemat tuntuks ning eelnevat kogemust riigikogu töös. Sotsiaaldemokraatide esindaja võttis õnnestumise kokku üsna hästi : selleks, et valimistel õnnestuda, tuleb tööd teha ning pildis olla pidevalt, mitte ainult valimiste eel. Oluline on olla rahvale olemas ning nendega arutleda ja kuulata, mis ideed ja mured neil on. Üks Keskerakonna kandidaat tõi välja võimaliku takistuse ning selleks oli vastupropaganda seoses sellega, et kandidaat hääletas kooseluseaduse poolt. Tema meelest tõi see talle rahva pahameele ning muutis nii mõnegi valija usaldust tema suhtes. Kokkuvõttes aga toovad kõik vastajad välja, et oluline on rahvaga suhelda ka otse ning võimalikult palju olemas olla, nii jäädakse valijatele meelde.

Üks IRL-i kandidaat aga hindas oma õnnestumist valimistel pigem kehvaks. Vastuses toodi välja, et hääle kogumine osutus keerukamaks kui esialgu arvatud. Kuna eelnev kogemus valimistel osalemisest puudus ning kandidaat ei olnud päris kindel, mis teda ees ootab. Veel kirjeldab kandidaat, et Eesti poliitmaastik on 24 iseseisvusaasta jooksul valijate jaoks juba justkui välja kujunenud ning uutel tulijatel on küllaltki keeruline pildile saada. Piirkond, kus antud kandidaat kandideeris, on tema sõnul juba ammu usu sellesse erakonda, kus kandidaat kandideeris, kaotanud, mistõttu on tema meelest teistel erakondadel sealses piirkonnas eelis. Taaskord tuleb välja ka see, et poliitilise tausta puudumise tõttu, ei pruugi kandidaat olla tõsiseltvõetav poliitikahuvilistele valijatele. Kandidaat kirjeldab, kuidas tema varasem meelelahutusajakirjaniku taust tuli talle pigem kahjuks kui kasuks. Rahvas on usu kaotanud nii-öelda staaridesse, sest pidevalt oli kuulda ütlushi, et neid staare on nähtud enne valimisi küll ja küll, kuid peale valimisi enam mitte. Kokkuvõttes kantakse eelmistel valimistel kandideerinute patud edasi järgmistele tulijatele. Mis veel: kui esinumber, kes kuskil piirkonnas kandideerib, tuleb näiteks Tallinnast, kuid piirkond kus ta kandideerib on hoopis teine, siis valituks osutub pigem ikkagi nii-öelda “omakandi mees”. Sellised põhjused, mis osutasid takistuseks antud valimistel kandideerides, tõi välja üks vastanutest. Siinkohal on huvitav välja tuua teise IRL-i naiskandidaadi nägemus takistustest ning õnnestumisest. Kandidaat tõi välja, et tema pidas algusest peale enda kandideerimist IRL-is justkui eksperimendiks. Kuna kandidaadi puhul on tegemist vene tausta inimesega, siis selline taust võib vastaja sõnul osutada nii takistavaks kui ka edasiviivaks teguriks. Kuna IRL-i maine ja poliitiline sõnum venekeelse valijaskonna seas on üsnagi nullilähedane, siis kartis kandidaat esialgu, et venekeelse valijaskonna usaldust on tal küllaltki keeruline võita. Samas aga võib nii-öelda vene taust eestlastest valijate seas osutada teistpidi takistuseks. Seetõttu ennustasid erinevad spetsialistid, et antud kandidaat võib mingil määral kukkuda kahe kogukonna vahele, et ei saada toetust nii eestlaste kui ka venelaste poolt. Samas väidab aga kandidaat, et see oligi tema eesmärk, et alustada “silla” ehitamist ja näidata, et vene taustaga kandidaati võivad toetada nii eestlased kui ka venelased. Kokkuvõtvalt väidab kandidaat, et hääli saadi mõlema kogukonna poolt, kuid esialgu veidi rohkem võibolla eestlastest valijate poolt.

Naiskandidaatidelt uuriti veel, mis motiveeris neid kandideerima. Reformierakonna esindaja soov oli panustada parema Eesti kujundamisse ning inspireerida noori, naisi ja

tüdrukuid ja tõestada, et poliitik ei ole mingi kivisse raiutud kuvand. Mõlema Keskerakonna kandidaadi motivatsioon tulenes eelnevast tööst riigikogus ning soov Eesti elu edendada. Olulise märksõnana toodi ka parempoolse poliitika mõjuvõimu vähendamine. Vabaerakonna esindaja motivaatoriks oli ühiskonna senine stagneerumine ning usalduse kadumine oma riigi suhtes ja siinsete inimeste vahel. IRL-i kandidaadi soov oli elus midagi uut proovida, mis oleks kasulik ning samas ka huvitav. Teine IRL-i kandidaat tõi välja aga oma võimaliku kasulikkuse parlamendis, seda just lõimumisteedel. Ning just oma vene tausta tõttu võib ta end mingil määral eksperdiks pidada ja seetõttu kasulikke ideid ning uusi vaatenurki pakkuda senisele arutlusele antud teemadel. Samuti soov näidata, et eesti valijad võivad valida ka vene taustaga kandidaate ning vastupidi. Ka see, et venekeelne valijaskond võib valida IRL-i kandidaate, hoolimata seniloodud kuvandist ning venekeelse valijaskonna nõrgast toetusest IRL-ile. Reformierakonna kandidaadid tõi veel välja suure senise kogemuse kohalikus omavalitsuses ning soovi kujundada Eesti elu positiivsemas suunas. Sotsiaaldemokraatide esindaja tõi välja mõtte, et lihtsalt kirumine ning kritiseerimine ei ole kuigi konstruktiivne, ning kandidaat usub, et ta on võimeline olulisi asju ellu viima.

Antud küsimustikku ja sellega kogutud vastuseid kokku võttes võib öelda, et kandidaadid on küll mures vähese naiste esindatuse pärast riigikogus, kuid peavad selle põhjuseks pigem vähest naiste osalust ning kandideerimist valimistel. Oluliseks peetakse küll nimekirjas paiknemist, kusjuures kõrgeim asetus nimekirjas toob väidetavalt kaasa rohkem tähelepanu ning ka erakonna toetust ja tuntust valijate seas, kuid ometi ei peeta seda kõige olulisemaks faktoriks valituks osutumisel. Valituks osutumise kõige olulisem tegur on vastanute meelest siiski kandidaadi varasem kogemus, suhtlemine valijatega ning silmapaistvus oma töös ja tegemistes. On oluline, et kandidaat oleks töökas ja teeks midagi, mis valijatele meelde jääks ja silma paistaks. Soo olulisuse suhtes ja naiste esindatuse suhtes riigikogus lähevad mõnes mõttes vastajate puhul arvamused lahku. On neid, kes arvavad, et naisi võiks ja peaks riigikogus rohkem olema ja neid peaks rohkem esile tõstma nii nimekirjades kui ka valimiskampaaniates. Kuid on ka neid, kes leiavad, et sugu ei mängi nii tähtsat rolli ja taaskord on oluline siiski vaid see, milline kandidaat ise on ja millega ta silma paistab. Küsitlusest tuleb üsna selgelt ka välja see, et eriti positiivselt ei suhtuta kandidaatidesse, kel puudub eelnev poliitiline taust või kes astuvad poliitikasse sootuks

teiselt elualalt. Huvitav on aga see, et kui küsitletavatelt küsida, kas võimalikult kõrge paiknemine valimisnimekirjas on oluline, siis ollakse üsna kahtleval positsioonil. Kui aga küsida, kas esinumbrite seas peaks olema rohkem naisi, siis ollakse samas selle poolt, et tõesti esinumbrite seas võiks ja peaks olema rohkem naiskandidaate.

Järgnevalt on töö autor koostanud ka ülevaatliku tabeli küsitluse tulemustest. Täpsemalt sellest, millised tunnused on küsitletavate puhul valituks osutumisel olulised ja millised mitte.

Tabel 9. Küsitluse põhjal leitud olulised tunnused valituks osutumisel

Tunnus	Oluline	Pigem oluline	Ei ole oluline
Paiknemine üleriigilises valimisnimekirjas		X	
Eelnev kogemus poliitikas	X		
Erakonna toetus	X		
Kandidaadi sugu			X
Eelnev töö poliitikas	X		
Suhtlemine valijatega	X		
Soolise esindatuse reguleeritus riigikogus		X	

(Allikas: autori koostatud)

4. TULEMUSED

Käesoleva bakalaureusetöö raames läbi viidud analüüsi ja küsimustiku põhjal selgusid järgnevad tulemused:

Naiste paiknemine valimisnimekirjades on võrreldes 2011. aastaga muutunud: *naiste osakaal on tõusnud ligi viis protsenti*. Ka esinumbrite seas oli naisi seekordsetel valimistel rohkem: *2011. aastal oli naisi üleriiklikes nimekirjades naisi esinumbrite seas (kohad 1-10) 21 ning 2015. aastal oli naiskandidaate neil kohtadel 33*. Ka sel aastal on esikohad pigem hõivatud siiski meeste poolt, eriti on seda märgata üleriiklike nimekirjade puhul, piirkondlikes nimekirjades on olukord võrdsem. Naiskandidaatide paiknemine esinumbrite seas erineb ka erakonniti. *Kõige rohkem naisi esinumbritena oli Sotsiaaldemokraatidel ja kõige vähem Eesti Konservatiivsel Rahvaerakonnal.*

Võrreldes valituks osutunud naiskandidaatide hääletasaagi ja nimekirjas paiknemise olulisust, siis nii mõnelgi juhul oli olulisem paiknemine nimekirjas. Mõnigi kandidaat kogus

teisest kandidaadist kordades rohkem hääli, kuid paiknes nimekirjas üsna taga ning ei osutunud seetõttu valituks. *Üldise edumustrina võib välja tuua esikoha piirkondlikus nimekirjas ning kõrge koht üleriiklikus valimisnimekirjas.* Pea kõik naiskandidaadid, kes pääsesid 2011. ja 2015. aastal riigikokku, paiknesid nimekirjade eesotsas. Erandina saab näiteks 2015. aasta puhul välja tuua Yoko Alender'i, kelle piirkondlik koht nimekirjas oli 4. ning üleriiklikus nimekirjas paiknes sama kandidaat 38. kohal.

Siinkohal lähevad aga veidi lahku naiskandidaatide enda nägemused sellest, mis mõjutab valituks osutumist. *Küsitluse põhjal selgus, et koht valimisnimekirjas on küll oluline kuid mitte kõige olulisem. Olulisemaks veel peetakse eelnevat kogemust ja silmapaistvust oma töös.* Naiskandidaadid ei ole rahul naiste esindatusega riigikogus kui samas ollakse rahul naiste esindatusega oma erakonna fraktsioonides. Naiste esindatusega ei olda rahul kuid samas ei pakuta välja ka konkreetseid lahendusi. Vastupidi, mõned kandidaadid leiavad, et riik ja valijaskond peaks selleni ise arenema, et naisi kandideeriks rohkem ning et neid ka valitaks rohkem. Olulisena tuuakse veel välja naiskandidaatide esiletõstmise vajadust ning võimalike edulugude näiteks toomist, et naised saaksid rohkem julgust kandideerimiseks ning poliitikas osalemiseks.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida naiste paiknemist valimisnimekirjades ja seda 2011. ja 2015. aasta võrdluses. Eesmärgiks oli vaadelda, kas naiste paiknemine valimisnimekirjades on paranenud, ehk teisisõnu, kas rohkem naisi on paigutatud nimekirjade esikümnesse, võrreldes viimaste riigikogu valimistega. Tulemuste saamiseks võrreldi kahe valimise andmeid ning viidi läbi küsitlus naiskandidaatide seas, kes pääsesid 2015. aasta valimistel riigikokku.

Naiste roll ja osalus poliitikas on kahe riigikogu valimiste vahel mõneski mõttes muutunud. Naisi kandideeris seekordsetel valimistel rohkem ning ka esinumbrite seas oli naiskandidaate sel korral rohkem. Tulemuste põhjal saab väita, et paiknemine nimekirjas on mingis mõttes määrav tegur valituks osutumisel, kuid pannes kokku saadud tulemused ning naiskandidaatide enda arvamus, siis kõige rohkem oleneb siiski kandidaadist endast, kas ta osutub valituks või mitte. Kandidaatide meelest on oluline paista silma ning teha koostööd valijatega, ennast reklaamida. Suureks kasuks tuleb ka eelnev kogemus ja tuntus.

Olenemata eelmainitust, leiab töö autor, et paiknemine nimekirjas võib siiski olla oluliseks teguriks valituks osutumise puhul. Nii mõnedki kandidaadid, kes kogusid valimistel märkimisväärse häälte arvu, ei pääsenud riigikokku. Nende asemel said sinna hoopis kandidaadid, kelle positsioon valimisnimekirjas oli parem. Naiste paiknemine valimisnimekirjades oli 2015. aasta riigikogu valimistel paranenud: rohkem naisi oli paigutatud esinumbrite hulka ja seda nii piirkondlikes nimekirjades kui ka üleriiklikes nimekirjades. Naiste osakaal ja paiknemine esinumbritena erineb erakonniti. Kõige rohkem naiskandidaate oli 2015. aasta nimekirjades Sotsiaaldemokraatidel ning kõige vähem IRL-i nimekirjas. Riiklikes nimekirjades oli enim naisi esinumbritena kirjas Sotsiaaldemokraatidel, kõige vähem aga Eesti Konservatiivse Rahvaerakonnal, kellel ei olnud üleriiklikus nimekirjas esikümne seas ühtegi naiskandidaati.

SUMMARY

Women in Electoral Lists on Parliamentary Elections in Estonia and Its Impact on The Election

Gender equality and women participation in politics are both highly discussed topics in Estonia. It is said by many authors that placing in electoral list, especially in the top 10, can have a big impact on getting elected. This Bachelor's thesis analyzes how women are placed in electoral lists: are they placed in the top 10 or are they placed below. It is common, that most first places belong to men and that leaves women somewhere below in the lists.

Theoretical part of the work brings out why it is important to have bigger participation of women in politics and parliamentary work particularly. It also discusses Estonian responsibility for assuring gender equality, as Estonia is a member on European Union. It has been made sure that it is important to have women participation at least on critical mass level – which is 30% of participations. That way it can be sure that all parts of society can have their sayings and role in decision makings. This work analyzes information from 2011. and 2015. parliamentary elections and compares these to see, if things have changed between the two elections. It also contains a questionnaire which examines what women candidates, who got elected to *riigikogu*, think about running for the parliamentary place and candidate placing in electoral lists. The main questions of this Bachelor's thesis are: 1) How is the placing of women candidates in electoral lists changed, compared to 2011. and 2015. parliamentary elections in Estonia? 2) Does the placement of the candidate plays important role in getting elected? 3) What do the women candidates think about runnings as candidates and representation of women in Estonian politics?

The following conclusions were made:

- Things have changed if we compare 2011. and 2015. year elections. Women have higher placements in 2015. elections, more women are in top 10 places than in the last elections. Also more women participated in this years elections
- More women got elected in 2015 elections

- Women candidates themselves, who were asked, think that the most important thing for getting elected is being good at what you do and that people know and appreciate you.
- It seems that the placement plays a quite important role in getting elected. Some candidates who got more votes but were placed below in the electoral list didn't get elected rather than candidate who had better placement but maybe less votes.
- Yet still, most first places in electoral list belongs to men

With these conclusions we can see that women participation in Estonian politics is still on a low level, but at least it has been getting better since the last elections. Women candidates also think that it is important to make women feel like they belong into politics and are welcomed there. It is time to society encourage women to go to politics.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Allik, M. (2011)** “Nimekirjad, hääled ja sugu 2007. ja 2011. aasta Riigikogu valimistel”, *Riigikogu Toimetised*, 23:
<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=14524&highlight=eestis&op=archive2>
(Vaadatud 13.12.2014)
2. **Division for the Advancement of Women (2005)** “Equal participation of women and men in decision-making processes, with particular emphasis on political participation and leadership”, *United Nations Department of Economic and Social Affairs*:
<http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/eql-men/> (Vaadatud: 25.01.2014)
3. **Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus (2011)** Konkurentsivõime kava “Eesti 2020” analüüs soolise võrdõiguslikkuse aspektis”
http://www.enut.ee/lisa/Eesti_2020_anal%C3%BC%C3%BCs_logo.pdf (Vaadatud: 09.01.2015)
4. **ENÜ (Eesti Naisteühenduse Ümarlaud) (2014)** “Võrdse esindatuse demokraatia”
Eesti Naisteühenduse Ümarlaua koduleht:
http://www.enu.ee/lisa/431_Vordse%20esindatuse%20demokraatia.pdf (Vaadatud: 07.01.2015)
5. **European Institute for Gender Equality (2013)** Gender Equality Index-Report:
<http://eige.europa.eu/content/document/gender-equality-index-report> (Vaadatud: 09.01.2015)
6. **iKnow Politics (2015)** “Women in Politics, 2015 map” *International Knowledge Network of Women in Politics*:
<http://iknowpolitics.org/en/learn/knowledge-resources/data-and-statistics/women-politics-2015-map> (Vaadatud: 14.03.2015)
7. **Kostadinova, T. (2007)** “Ethnic and women’s representation under mixed election systems” *Electoral Studies*, 26(2), pp. 418-431
8. **Krennerich, M. (2009)** “Draft Report on the Impact of Electoral Systems on Women’s Representation in Politics” Strasbourg: Council of Europe.

9. **Kunovich, S. (2003)** "The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position" *Comparative Politics*, 35(3), pp. 274-276
10. **Lange-Skaggs, R.; Voorhees H. (2015)** "Women Leading Government" *Public Management*, 97(1) , pp. 6-7
11. **Raitviir, T. (2002)** "Eesti naised võimu juures 1992-2003)" *Riigikogu Toimetised*, 7: <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11794&op=archive2> (Vaadatud: 25.01.2015)
12. **Saarts, T.; Kalem, L. (2011)** "Valimised ja valimissüsteemid" , L. Kalem; A. Toots (Toim.) *Poliitika ja valitsemise alused*. Tallinn: Tallinna ülikooli riigiteaduste instituut, lk. 283-310
13. **Sepper, M. L. (2014)** "Erakondade otsused valimisnimekirjade koostamisel mõjutavad oluliselt naiste-meeste proportsiooni järgmises Riigikogu koosseisus" *Võrdõigusvolinik, pressiteated*:
<http://www.vordoigusvolinik.ee/2014/07/erakondade-otsused-valimisnimekirjade-koostamisel-mojutavad-oluliselt-naiste-meeste-proportsiooni-jargmises-riigikogu-koosseisus/> (Vaadatud: 12.05.2015)
14. **Sepper, M. L. (2013)** "Sepper: Naistel ei tohiks valimisnimekirjas olla halvem positsioon" *ERR uudised*: <http://uudised.err.ee/v/eeesti/abe532df-60a8-4cf6-8060-0736282c8be9> (Vaadatud: 14.03.2015)
15. **SoVS = Soolise võrdõiguslikkuse seadus (2004)** *Riigiteataja I*, 27, 181.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/738642> (Vaadatud 02.04.2014)
16. **Swiss, L.; Burgos, G.; Fallon, K. M. (2012)** "Women's Political Representation and Child Health in Developing Countries, Does Critical Mass Matter? Women's Political Representation and Child Health in Developing Countries" *Social Forces*, 92(2), pp. 531-558
17. **Tavits, M. (2010)** "Effect of Local Ties On Electoral Success and Parliamentary Behaviour: The Case of Estonia," *Party Politics*, 16(2), pp. 225-226
18. **Tripp, A. M.; Kang, A. (2008)** "The Global Impact of Quotas: On the Fast Track to Increased Female Legislative Representation" *Comparative Political Studies* 41(3), pp. 338-361

- 19. Vabariigi Valimiskomisjon, (2011)** “Riigikogu valimised 2011”
<http://www.vvk.ee/varasemad/rk2011/> (Vaadatud: 20.03.2015)
- 20. Vabariigi Valimiskomisjon, (2015)** “Riigikogu valimised 2015”
<http://rk2015.vvk.ee/> (Vaadatud: 20.03.2015)
- 21. Vask, L. (2007).** “Naised poliitikas: vajadus, taksitused ja nende ületamise teed”
M.Sutrop, L.Lõuk, T.Kiho (toim.) *Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus*. Tartu: Eesti Naisüliõpilaste Selts, Tartu Ülikooli Eetikakeskus.

LISA

Bakalaureusetöö raames läbi viidud küsimustik:

Tere. Käesoleva küsitluse eesmärk on analüüsida 2015. aasta valimistel Riigikokku pääsenud naiskandidaatide eesmärgi kandideerimisel, neid eesmärgi edendavaid ja takistavaid tegureid ning naiskandidaatide arusaamu soolise esindatuse kohta Riigikogus. Küsitlus võtab aega maksimaalselt 15 minutit. Saadud vastused lähevad Tartu Ülikooli riigiteaduste tudengi bakalaureusetöö tarbeks, mis uurib naiskandidaatide paiknemise kujunemist valimisnimekirjades ning selle mõju valituks osutumisele. Saadud vastustest on väga palju abi mainitud bakalaureusetöö valmimisel ning autor on väga tänulik iga saadud vastuse eest.

1. Kui kaua Te olete olnud tegev poliitikas? (Valige üks järgnevatest vastustest)

- Alla aasta- 1aasta
- 2-4 aastat
- 5-10 aastat
- Rohkem kui 10 aastat

2. Kas olete ka eelnevalt riigikogu liige olnud? (Valige üks järgnevatest vastustest)

- Jah
- Ei

3. Kas olete rahul naiste esindatusega riigikogus? (Valige üks järgnevatest vastustest)

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda

4. Kas olete rahul naiste esindatusega oma erakonna riigikogu fraktsioonis? (Valige üks järgnevatest vastustest)

- Jah
- Ei

- Ei oska öelda
- 5. Kas Teie meelest peaks sooline esindatus riigikogus olema reguleeritud?
Kui peaks olema, siis kas pigem siduvate või soodustavate vahenditega?
Palun põhjendage oma vastust!**
- 6. Kirjeldage lühidalt, millist soolise esindatuse reguleerimist (või vabalt
kujunemist) riigikogus peate parimaks?**
- 7. Kas riigikogu kandidaadi paiknemine üleriigilises valimisnimekirjas
(võimalikult kõrge asetus) on Teie meelest oluline? Palun põhjendage oma
vastust!**
- 8. Kuidas kujunes Teie koht üleriigilises valimisnimekirjas?**
- 9. Kas Teie meelest on esinumbrite seas piisavalt naiskandidaate? (Nii
üleriigilise kui ka piirkondliku nimekirja puhul)**
- 10. Kas arvate, et Eesti valija lähtub oma valiku puhul soost? (Valige üks
järgnevatest vastustest)**
- Jah
 - Ei
 - Ei oska öelda
- 11. Palun kirjeldage lühidalt, kuidas hindate oma õnnestumist valimisel. Mis
aitas õnnestuda ning mis osutus takistuseks?**
- 12. Mis motiveeris Teid kandideerima?**
- 13. Millisesse erakonda Te kuulute? (Valige üks järgnevatest vastustest)**
- Eesti Reformierakond
 - Keskerakond
 - Sotsiaaldemokraatlik Erakond
 - Isamaa ja Res Publica Liit
 - Eesti Vabaerakond